

KOCAELİ SANAYİ ODASI

PROSES
EMNİYETİ SEMPOZYUMU

**GÜVENLİ, ETKİLİ VE GÜVENİLİR KİMYASAL PROSESLERİN GELİŞTİRİLMESİNDE
REAKSİYON KALORİMETRESİ CİHAZININ ROLÜ**

Nurdan Tarakçı /Müşteri Yöneticisi - Kimyager MSc.

Mettler Toledo Türkiye

10-11 Mayıs 2022

METTLER TOLEDO

- 16,200 çalışan
- 40 ülkede yerleşik ofis
- 140 ülkede satış
- \$3.7 milyar ciro
- Avrupa, Amerika ve Asya'da üretim merkezleri

Sürdürülebilirlik raporumuza erişim:
www.mt.com/sustainability

Laboratuvar çözümleri

Terazi
Nem Tayin
Titrator, Karl Fischer
pH/iletkenlik/DO
Densitometre Refraktometre
Erime Damlama Noktası
UV/VIS Spektrofotometre
DSC, TGA, DMA, TMA
Otomatik Reaktörler ve Online Takip Sistemleri
Rainin Pipetler

Proses Analizörleri

pH, İletkenlik
Bulanıklık
Silika Analizörleri
TDL O₂, H₂O, CO
Analizörleri

Endüstriyel Teraziler

Yük hücreleri
Banko & Yer kantarları

Ürün Kontrol Sistemleri

Metal Dedektör
X-Ray
Check Weigher
Görsel Kontrol
Etiket Kontrol
Karekod Sistemleri

Lojistik Çözümleri

Perakende Tartım Çözümleri

KOCAELİ SANAYİ ODASI

PROSES
EMNİYETİ SEMPOZYUMU

Reaksiyon Kalorimetresine Giriş

Kimyasalların ve Kimyasal Reaksiyonların Güvenlik değerlendirmeleri Reaksiyon Kalorimetresi (RC) ve Termal Analiz Teknikleri (TA) ile gerçekleştirilebilir.

Termal Güvenlik için kilit konular:

- Reaksiyon entalpisi ΔH ve Özgül ısı kapasitesi C_p
- Reaksiyonun en hızlı olduğu noktaya kadar geçen süre: TMR,
  - T_{D24}: TMR_{ad} nin 24 saat olduğu sıcaklık

Laboratuvar'dan üretime güvenlik çalışmaları

Laboratuvar'dan üretime simülasyon

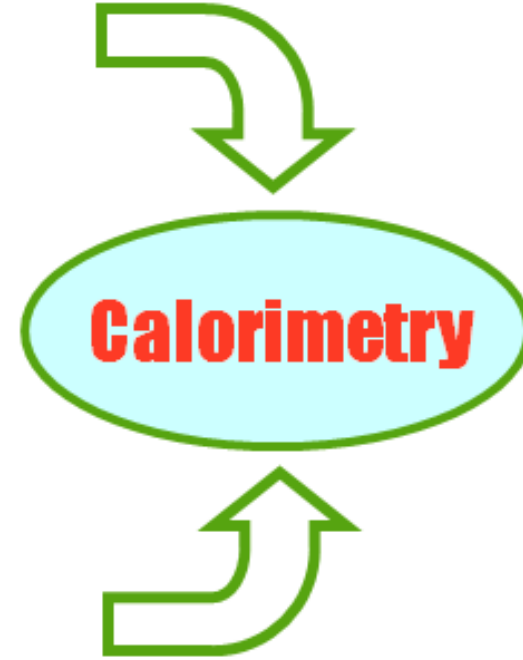
■ **Kimyasal Reaksiyon**

- Reaksiyonun Sıcaklığı?
- Oluşan ısı uzaklaştırılabilir mi?
- Kaynama tetikleniyor mu?
- Ortamda gaz var mı?
- Isı kapasitesi C_p
- Delta T adiyabatik, ΔT_{ad}

■ **Bozunma Reaksiyonu**

- Reaksiyon sıcaklığı
- Isı Kapasitesi C_p
- Kaynama tetikleniyor mu?
- Ortamda gaz var mı?
- Son sıcaklık tetikleniyor mu?

- Adivabatik: Isı ve kütle kaybı ya da kazancı olmadığı durum

Kalorimetri Nedir?

Ekzotermik kimyasal reaksiyonlar

**Kalorimetre ısıyı ölçmemizi
sağlayan metottur**

Reaksiyon ısısı q_r [W/kg] olarak tanımlanır

Global olarak ısı aşağıdaki formül ile tanımlanır:

$$\Delta_r H = \int_0^{\infty} q_r(t) dt$$

Ya olursa... ?

- **Mevcut sistem normal işletme koşullarını kontrol altına almak için yeterli mi?**
- **Anormal işletme koşulları ile karşılaşırsa ne olur?**
(soğutamama, karıştırma hatası...)

Kimyasal reaksiyonda oluşan ısı:

$$Q_{Tot} = k \cdot (-\Delta_r H) \cdot V$$

$\Delta_r H$: reaksiyon entalpisi

k : kimyasal reaksiyon hızı

V : reaksiyon hacmi

Reaktör ceketinden uzaklaştırılabilecek ısı:

$$Q_{Cool} = U \cdot A \cdot (T_r - T_j)$$

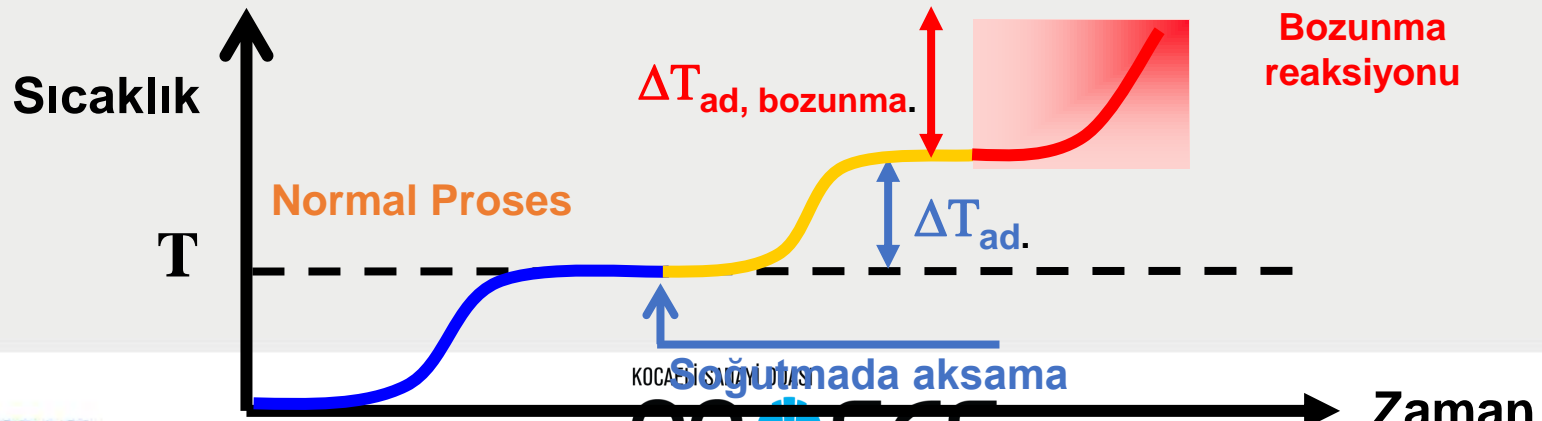
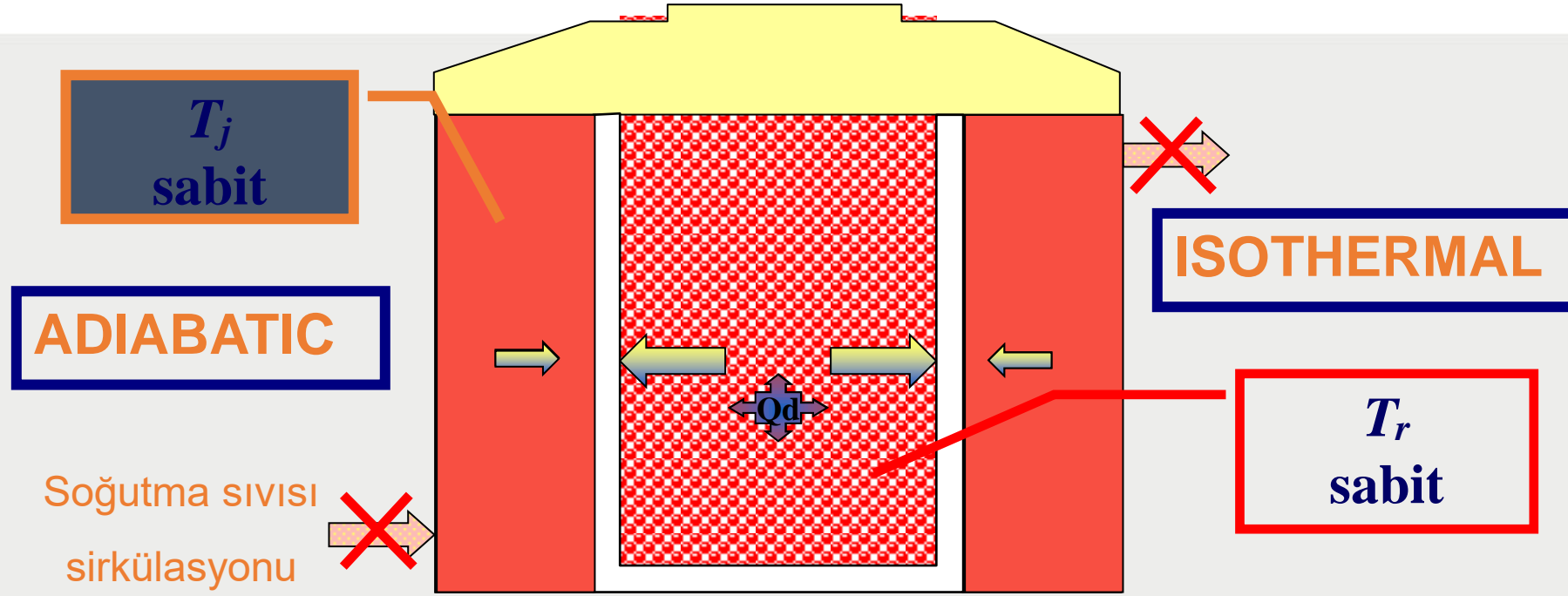
U : ısı transfer katsayısı

A : değişim alanı

T_r : reaksiyon sıcaklığı

T_j : reaktör ceketinin sıcaklığı

Soğutmanın başarısız olması durumundaki senaryo

- Reaksiyon ısını ölçmek için bir çok teknik vardır:

- Power compensation

- Heat Balance

- Heat Flow

DSC, EasyMax, OptiMax & RC1mx

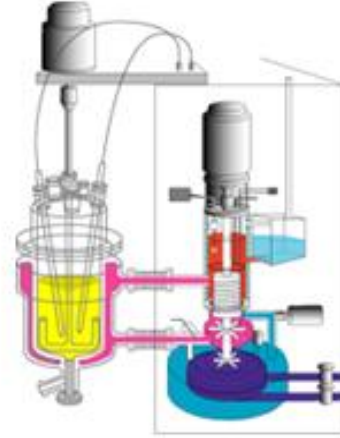
- Real Time Calorimetry (RTCal)

RC1mx

Reaksiyon Kalorimetresi

RC1mx: Heat Flow, RTCal

Kimyasal reaksiyonda oluşan ısı:

$$Q_{Tot} = k \cdot (-\Delta_r H) \cdot V$$

Reaktör ceketinden uzaklaştırılabilecek ısı:

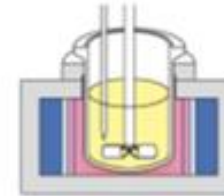
$$Q_{Cool} = U \cdot A \cdot (T_r - T_j)$$

OptiMax: Heat Flow

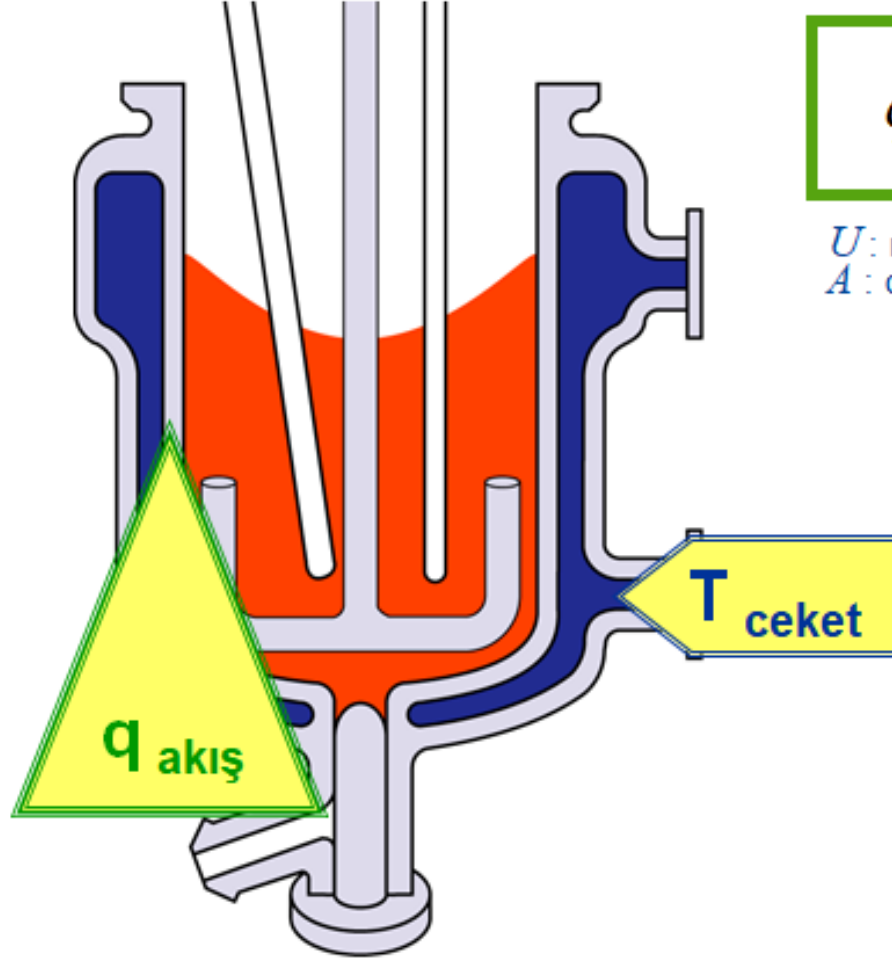
EasyMax: Heat Flow

OptiMax and EasyMax

- Electrically-heated jacket to control reaction temperature
- Instant cooling** – Peltier elements to provide instant cooling when needed
- External cooling (water or cryostat)

$$q_{flow} = U \cdot A \cdot (T_r - T_j)$$

U : ısı transfer katsayısı
 A : değişim alanı

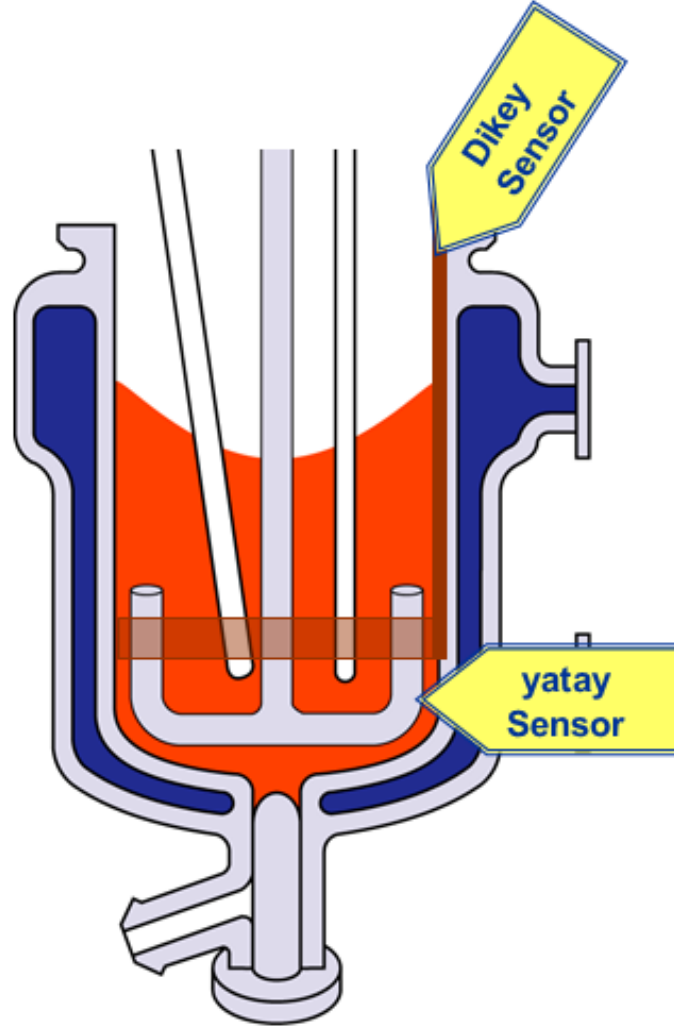
■ Avantaj

- Termostat vasıtası ile T_j ayarlaması yapılarak T_r kontrol altına alınır
- C_p hesaplanabilir
- Scale-up
- Isotermal olan ve olmayan reaksiyonların ısı hesapları yapılabilir.

■ Dezavantaj

- Reaktör duvarındaki ısı transfer hızı reaksiyonun başında ve sonunda kalibre edilmelidir.

Real Time Calorimetry (RTCal)

$$q_{RTCal} = A_{(f_{VS})} \cdot (q_{(f_{HS})})^{*t}$$

■ Avantajları

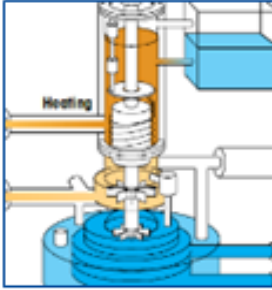
- Kalibrasyon gerektirmez
- Reaksiyon ısının doğrudan ölçümü
- Reaktör boyunca gerçek zamanlı ısı akışı
- Öngörülen reaksiyon ısısını $Q_{r,est}$ gerçek zamanlı ölçer Gerçek zamanlı optimizasyon
- Zaman ve pahalı sarftan tasarruf sağlar. T_r , T_j , UA'dan bağımsız ölçüm
- Isotermal olmayan koşullar
- UA ve C_p on-line hesaplanır
- Scale-up

■ Dezavantajları

- 3 lt hacime kadar (0.5L, 2L, 10bar, 1 L)

6 Kritik soru

Aşağıdaki soruların yanıtlanması acil durum kaçış planının belirlenmesi ve risk değerlendirmesi için gereklidir:

Soru 1

Soğutucu sistemimiz ile sıcaklığı yeterince kontrol edebiliyor muyuz?

Soru 2

Hedeflenen reaksiyon için tehlikeli sıcaklığa ulaşıldığında hangi sıcaklığa düşülebilir?

Soru 3

Hedeflenen ikincil reaksiyon için tehlikeli sıcaklığa ulaşıldığında hangi sıcaklığa düşülebilir?

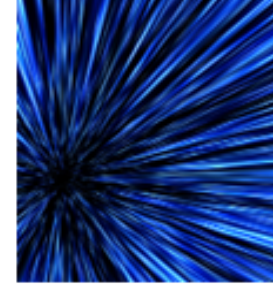
Soru 4

Hangi aşamada soğutucu hatası tehlikeli olur?

Soru 5

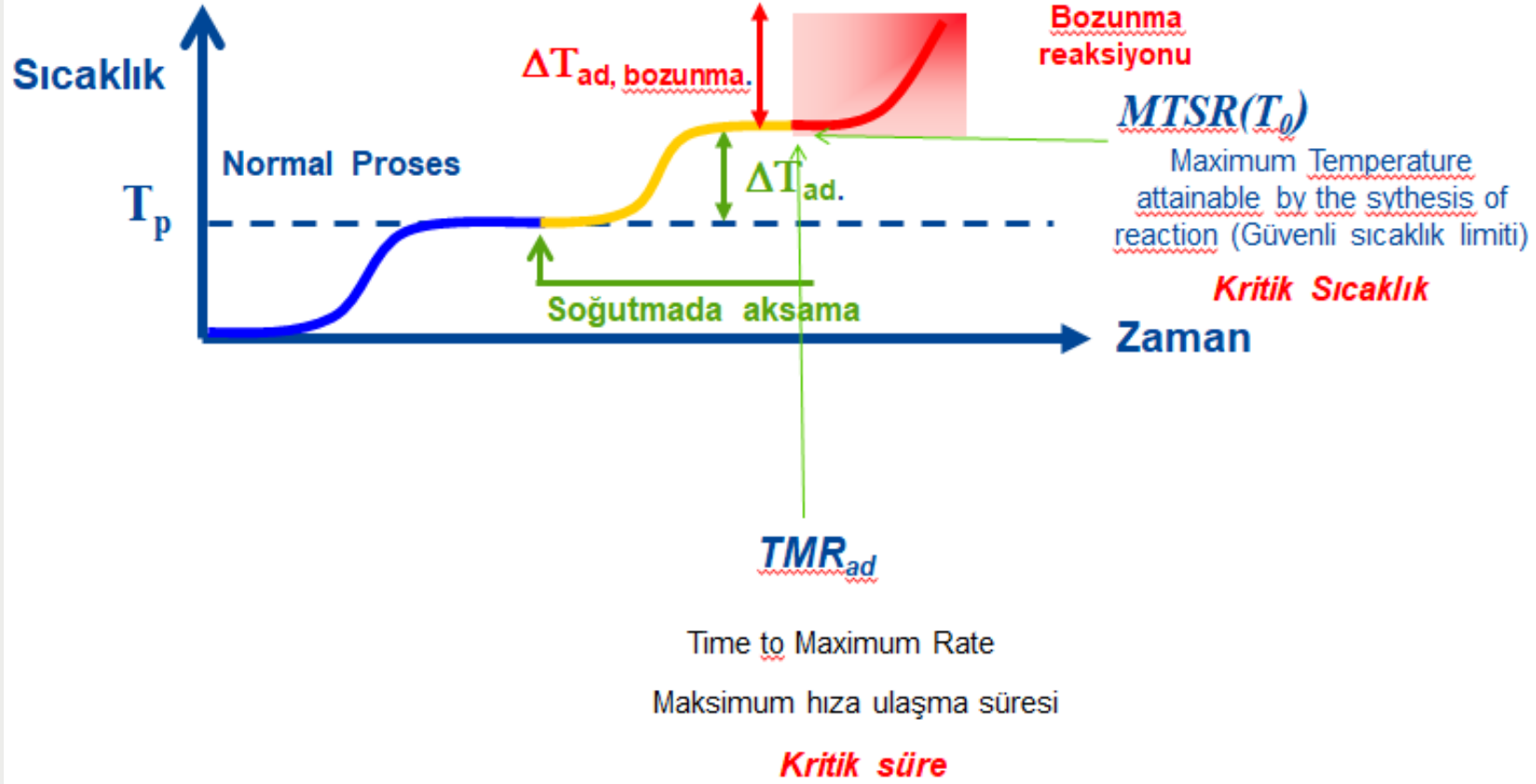
Hedeflenen reaksiyonun kontrolden çıkması ne kadar hızlı olur?

Soru 6

Bozunmanın başladığı sıcaklıkta kontrolden çıkana kadar ne kadar süremiz olur?

Acil Durum Planı

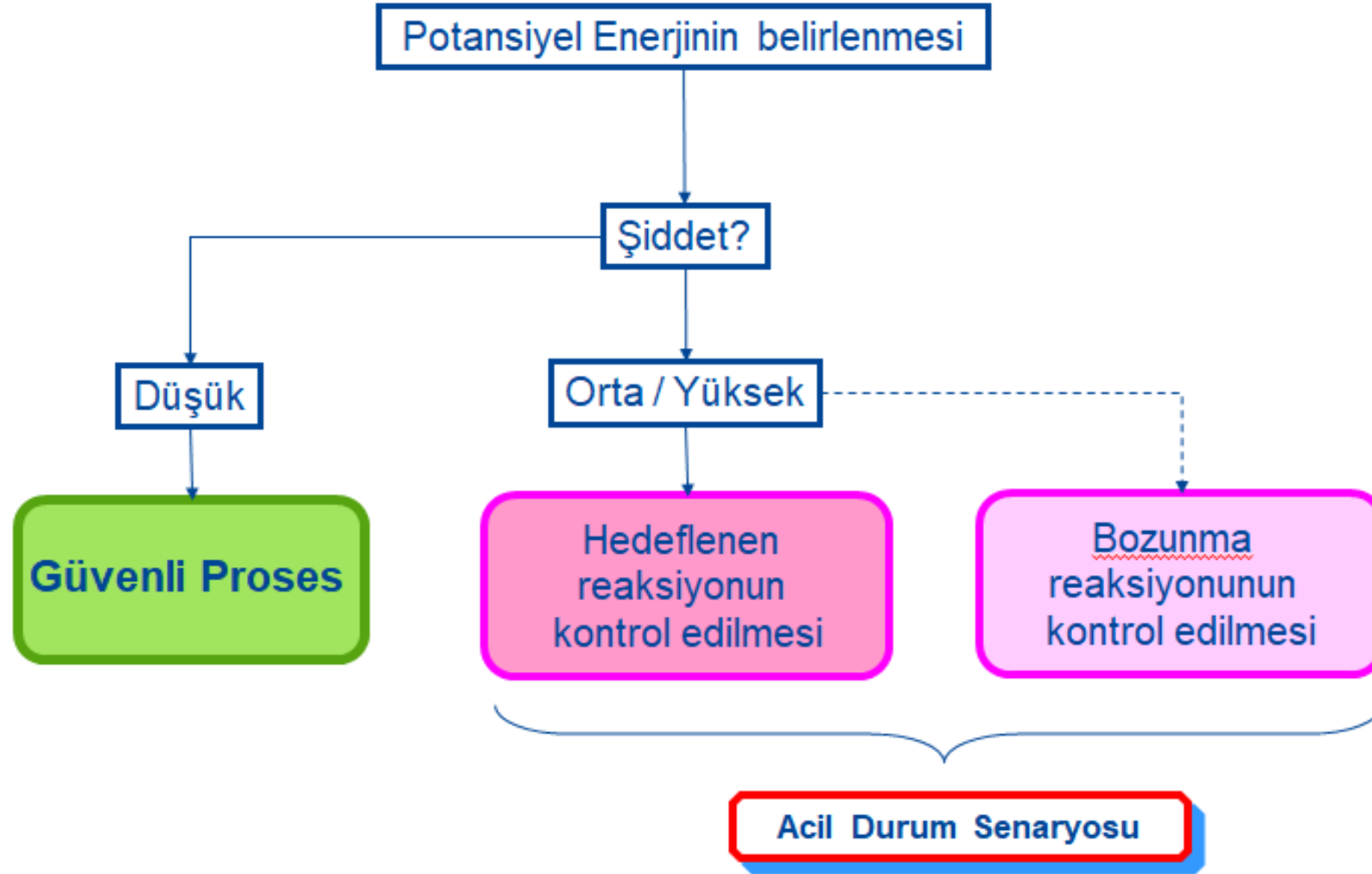

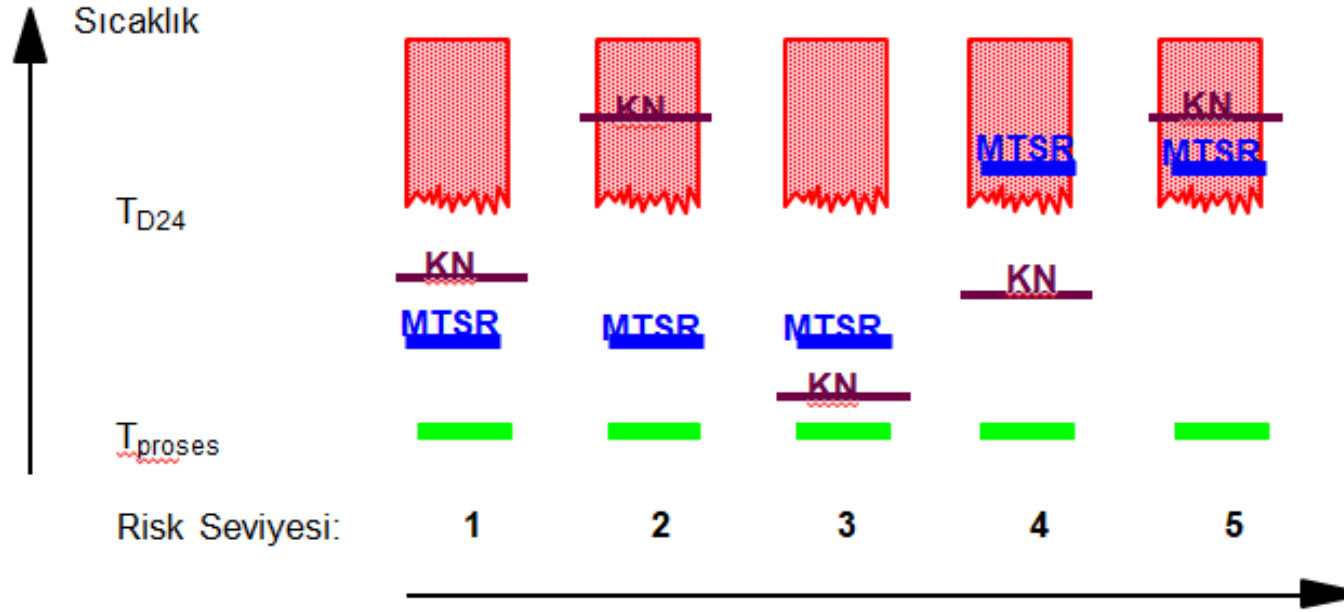
Risk Değerlendirmesi

<i>Risk</i>	<i>Şiddet</i>	<i>Olasılık</i>
<u>YÜKSEK</u>	$\Delta T_{ad} > 200^{\circ}\text{C}$	$TMR_{ad} < 8 \text{ h}$
<u>ORTA</u>	$50^{\circ}\text{C} < \Delta T_{ad} < 200^{\circ}\text{C}$	$8 \text{ h} < TMR_{ad} < 24 \text{ h}$
<u>DÜŞÜK</u>	$\Delta T_{ad} < 50^{\circ}\text{C}$ Güvenli proses	$TMR_{ad} > 24 \text{ h}$

Termal Risk Değerlendirmesi

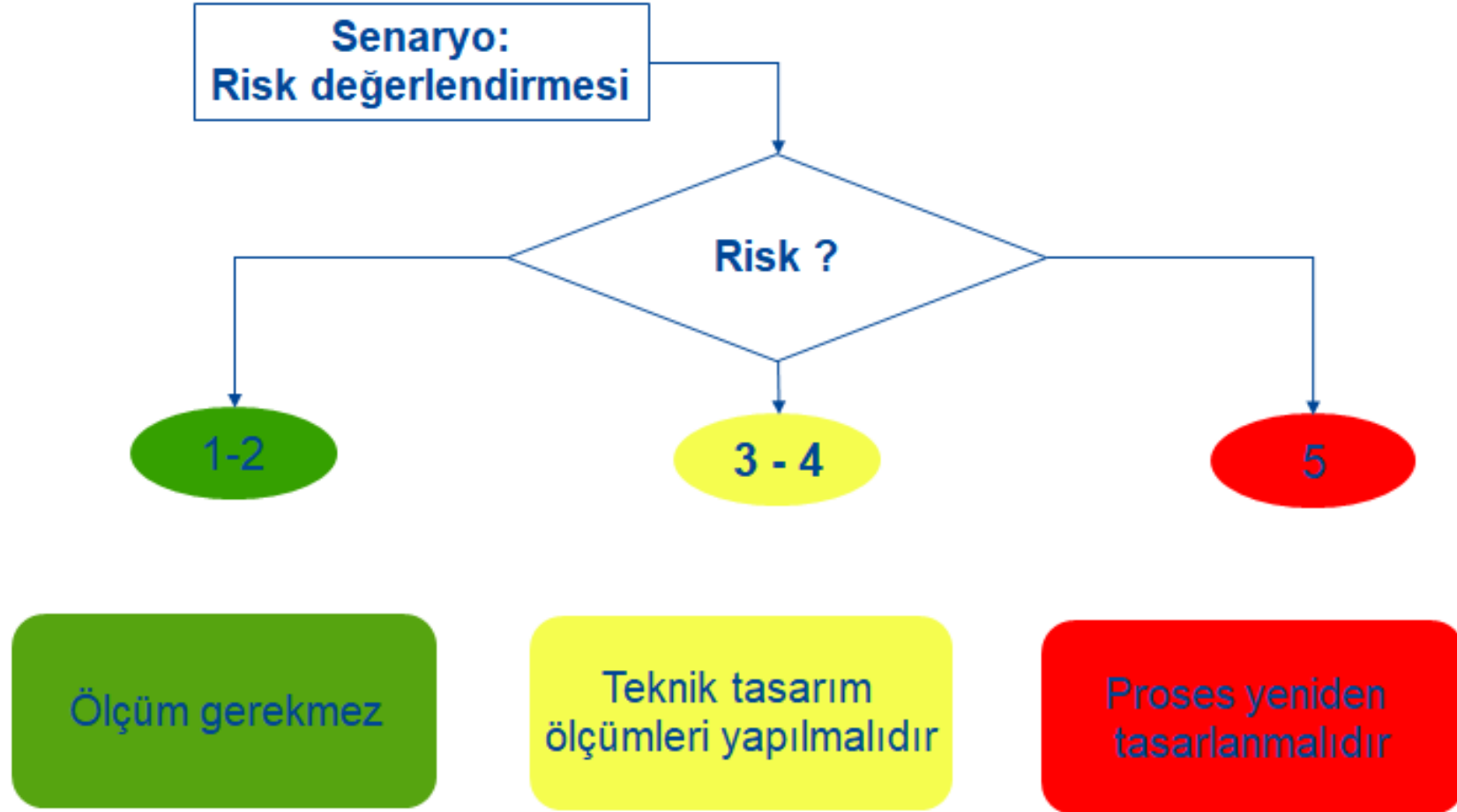
Risk Değerlendirmesi: Sınıflandırma

- KN: Kaynama Noktası
- MTSR: Reaksiyonda maksimum hıza ulaşıldığı sıcaklık, Kritik Sıcaklık
- T_{D24} : TMR_{ad} nin 24 saat olduğu sıcaklık

F. Stoessel, Thermal Safety of Chemical Processes, Springer Verlag, 2008

Termal Risk Değerlendirmesi

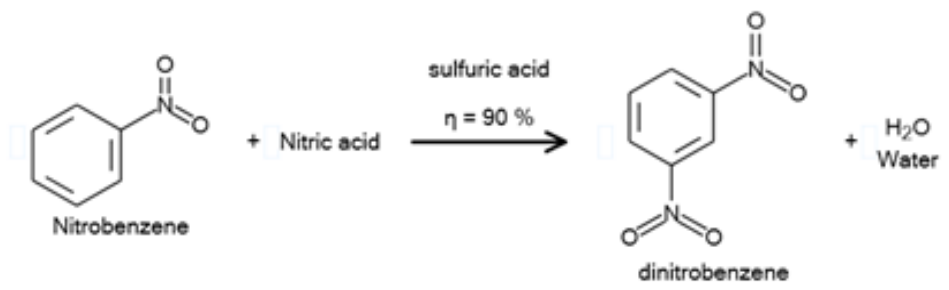

Örnek Reaksiyon: Semi - Batch Nitrasyon

Procedure | Equipment Setup | Chemistry | Events | Trends | Evaluation Results | IC Safety

Insert Chemicals | Insert Reaction | Delete Reaction | Design amounts | Properties | Reactions | Tables | Stoichiometry ?

Chemical	Type	Stoic. Coeff.	Ratio Units	Actual Ratio	Actual Moles	Actual Amount	Actual Units	Conc.	Conc. Units	Mol. Wt. (g/mol)	Density (g/ml)	Specific Heat (Joule/g°C)
Nitrobenzene	Reagent	1	Eq.	1.306	2.861	352.2	g	100	w/w%	123.11	1.174	1.465
Nitric acid	Limiting Reagent	1	-	1	2.063	130	g	100	w/w%	63	1.5129	3.8
sulfuric acid	Catalyst	-	g/mol	9.692	0.2041	20	g	100	w/w%	98	1.84	4
dinitrobenzene	Product	1	Eq.	0.9	1.857	312	g	-	-	160	1.7	2
Water	By-Product	1	Eq.	0.9998	2.063	37.18	g	-	-	18.02	0.9983	4.182

Reaction 1 Actual Yield: 90.0 %

Total Est. Actual Weight: 502 g Total Est. Actual Volume: 397 ml

- **Reaksiyon ısısı:**
 $Q_r = 500 \text{ kJ/kg}$
- **Kaynama Noktası** 82 °C
- **Gaz değişimi**
Gaz çıkışı yoktur

Soğutmanın aksaması durumunda kaynama noktasına ulaşılır. Kaynama ile oluşan buhar aynı zamanda yoğunlaştırılmaz ise sıcaklık yükselir.

iCSafety Sonuçları

Procedure | Equipment Setup | Chemistry | Events | Trends | Evaluation Results | iC Safety

Results | Summary

Reaction parameters

Desired reaction
Reaction integral:
Reaction:
Reference chemical:
Temperature mode: Isothermal Non-Isothermal
Heat removal rate limit (W/kg):
Acceptable thermal acc. limit (%):

Safety runaway graph
 Criticality graph

Evaluation parameters

Name	Begin Time	End Time	Total Time
Reaction time	00:04:30	00:46:01	00:42:14
Dosing Time	00:06:00	00:22:00	00:16:00
Reaction.Mass (mg)	352.20 g	502.20 g	
Specific heat	2.2	2.6 kJ/Kg*K	
U	N/A	N/A	
Cpr used for calc.		End	

Safety notice
Mettler Toledo AutoChem makes every reasonable effort to ensure that all information in the iC Safety™ software is accurate and timely, but it makes no representations or warranties about such information. Please note that the results obtained by the iCSafety™ software require careful validation before they are used. By using this software, you accept all risks to the fullest extent permissible. MT disclaims all liability associated with using iC Safety™ results for thermal safety evaluation of your process.

Safety results

Heat of Reaction

Name	Value
$qr = qflow\_rtc + qaccu + qdos$	69.9 kJ
Molar enthalpy per 'Nitric acid'	33.9 kJ/mol
Specific enthalpy per Nitric Acid	538 kJ/Kg
Dosing rate for 'Nitric acid'	8.13 g/min
Dosing rate for 'Nitrobenzene'	Batch mode

Heat Removal

Name	Value	Value
$qhr = qflow\_rtc + qaccu$	7.47 kJ	
Specific heat removal	14.9 kJ/kg	18.8 kJ/l
	During Reaction Time	During Dosing Time
Mean specific heat removal rate	5.87 W/kg	15.4 W/kg
Max specific heat removal rate	46.4 W/kg	46.4 W/kg

Adiabatic Temperature Rise (ΔT_{ad}) and MTSR

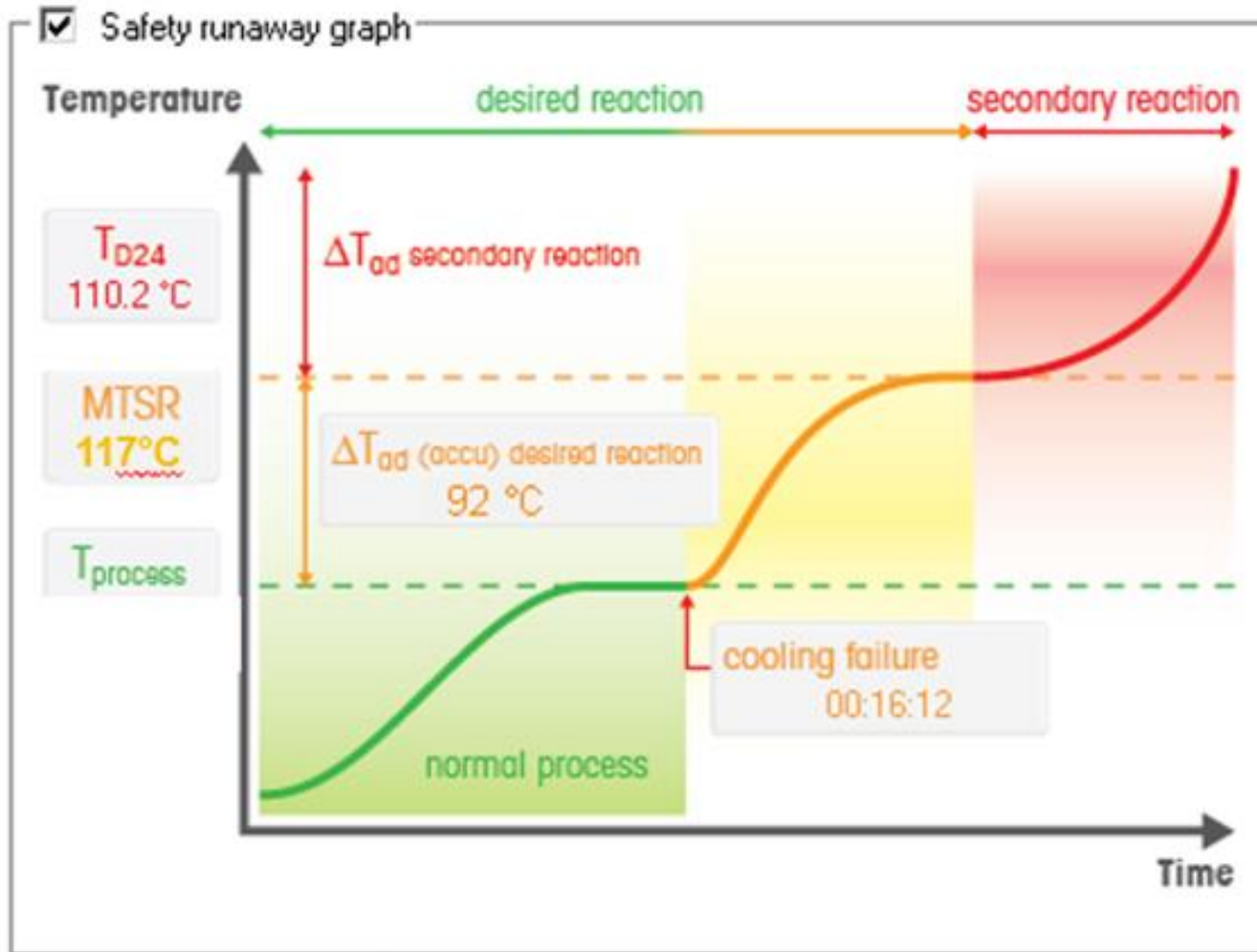
Name	Temperature	Time
ΔT_{ad} (Heat Removal)	92 °C	
Maximum achievable temperature (Heat Removal)	85.7 °C	
MTSR (Heat Removal)	117 °C	00:16:12

Thermal Accumulation **40 %**

Criticality

Name	Temperature	Criticality Index
TD24	110 °C	
TD8	125 °C	
Criticality index		4

Acil Durum Planı

MTSR

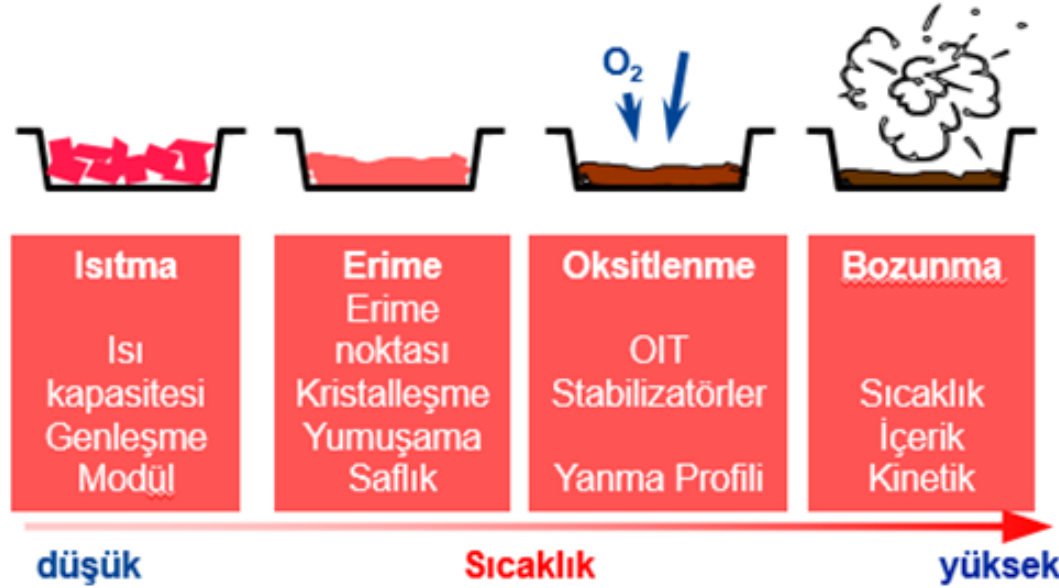
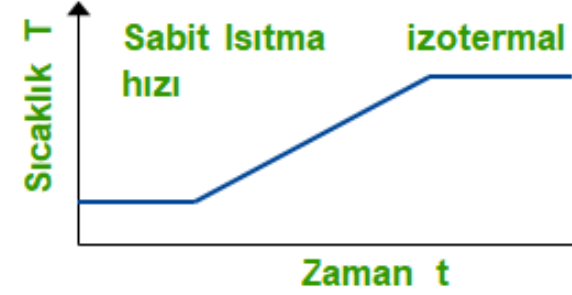
BP

4

Termal Analiz

“Bir maddenin fiziksel özelliklerinin kontrollü ısıtma programı uygulanarak sıcaklığın bir fonksiyonu olarak ölçüldüğü bir grup tekniktir”

International Confederation for Thermal Analysis and Calorimetry (ICTAC)

Güvenlik analizinde , **DSC** ürünlerin risk potansiyeline göre elenmesi için ve genelde kimyasalların termal özellikleri hakkında bilgi elde etmekte kullanılır.

Güvenlik elemesi için DSC

Özgül Isı Kapasitesi

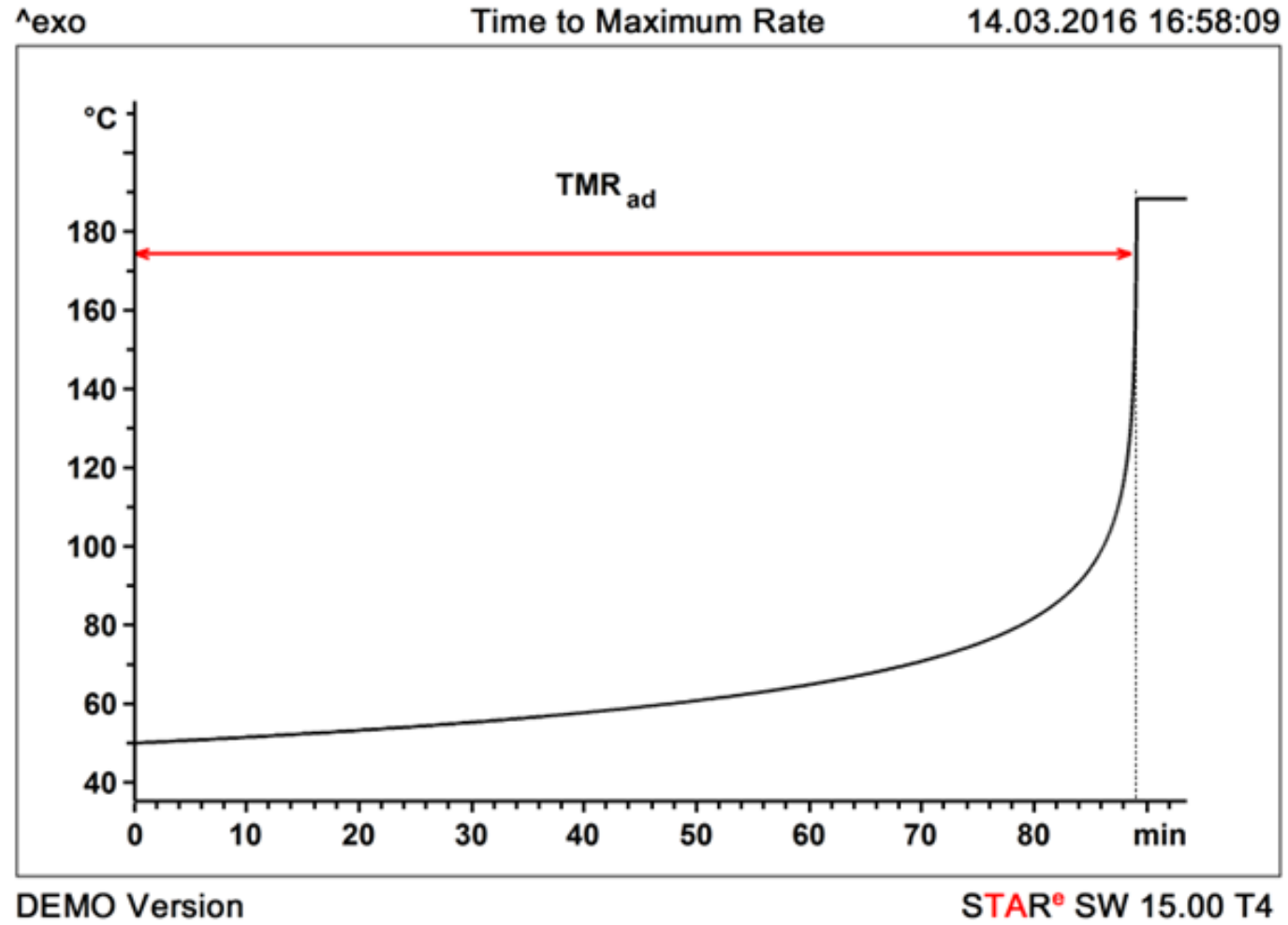
Reaksiyon ve bozunma entalpileri

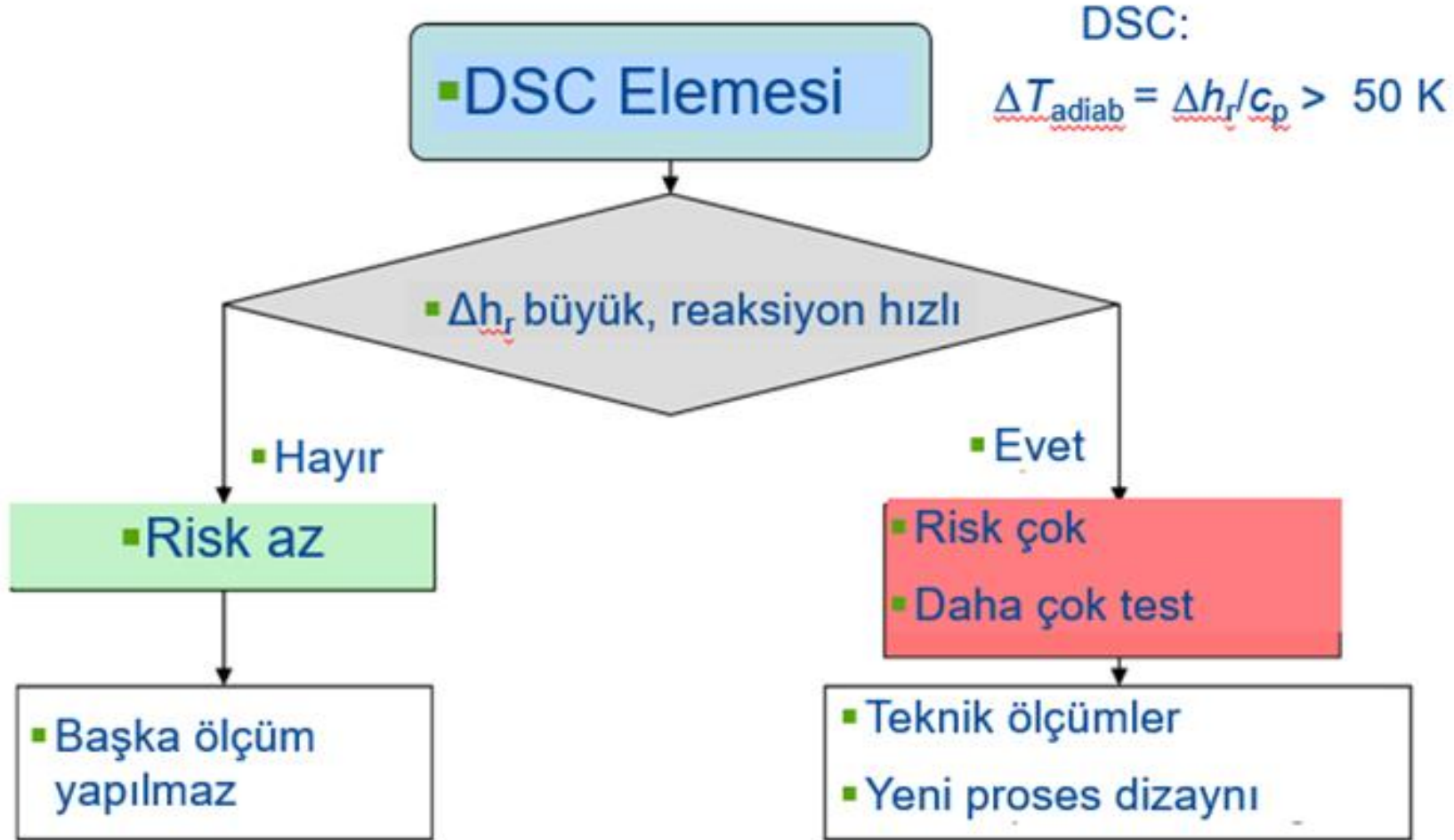
Reaksiyon hızı (kinetiği)

Eğitimle alakalı diğer etkilerin tanımlanması (erime, kristalleşme, kaynama , vb.)

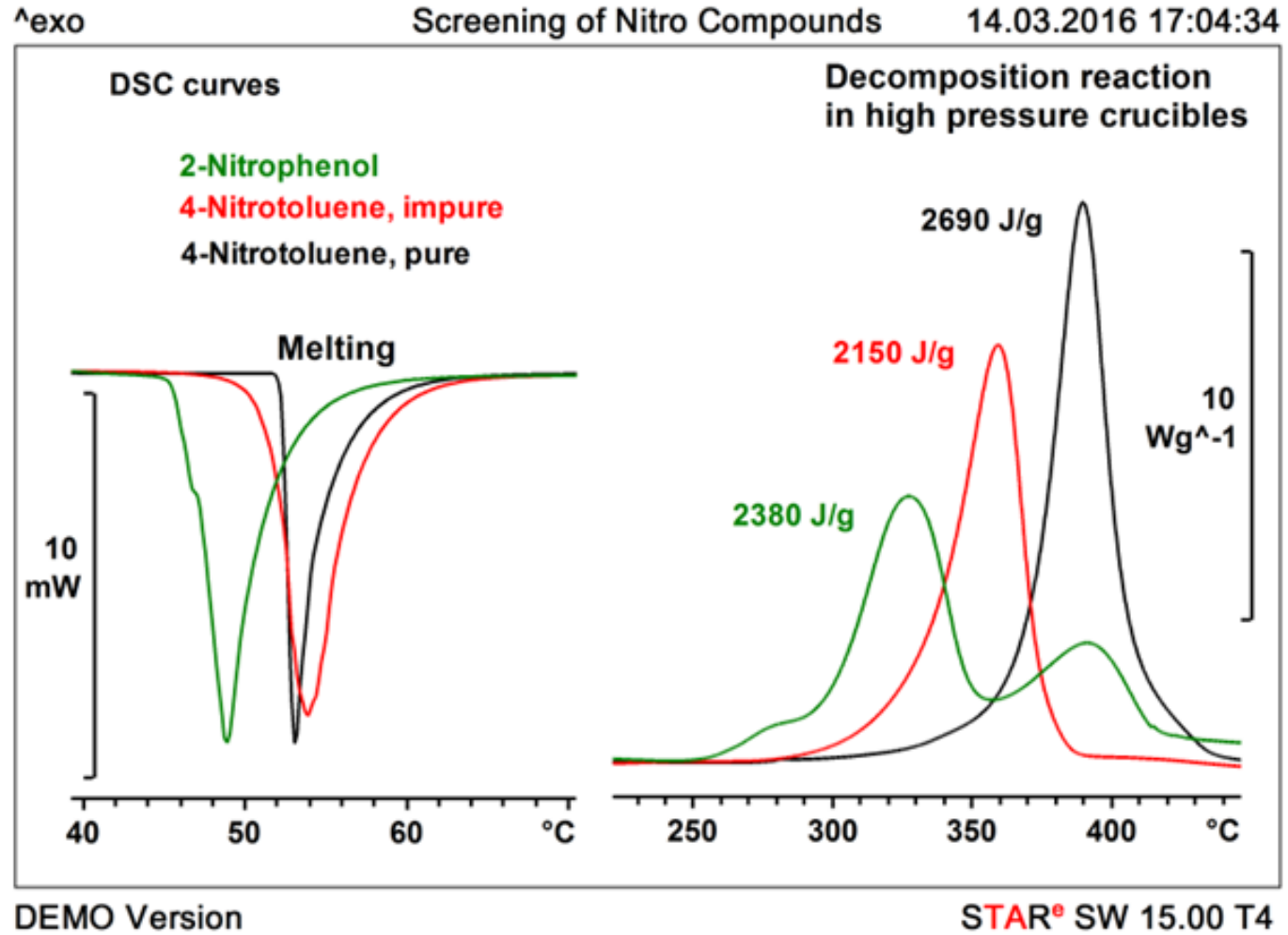

Uygulama 1: Nitro bileşiklerin DSC analizi

Termogravimetrik Analiz (TGA)

TGA buharlaşma ve bozunma gibi prosesleri incelemek için kullanılır. Çıkan gazlar TGA-MS, TGA-FTIR or TGA-GC/MS gibi kombine teknikler kullanılarak çevrimiçi analiz edilebilir.

Güvenlik elemesi için TGA

Çıkan gazların miktarı

Çıkan gazların tanımlanması

Reaksiyon hızları

Reaksiyon kinetiği

Reaksiyon sıcaklıkları

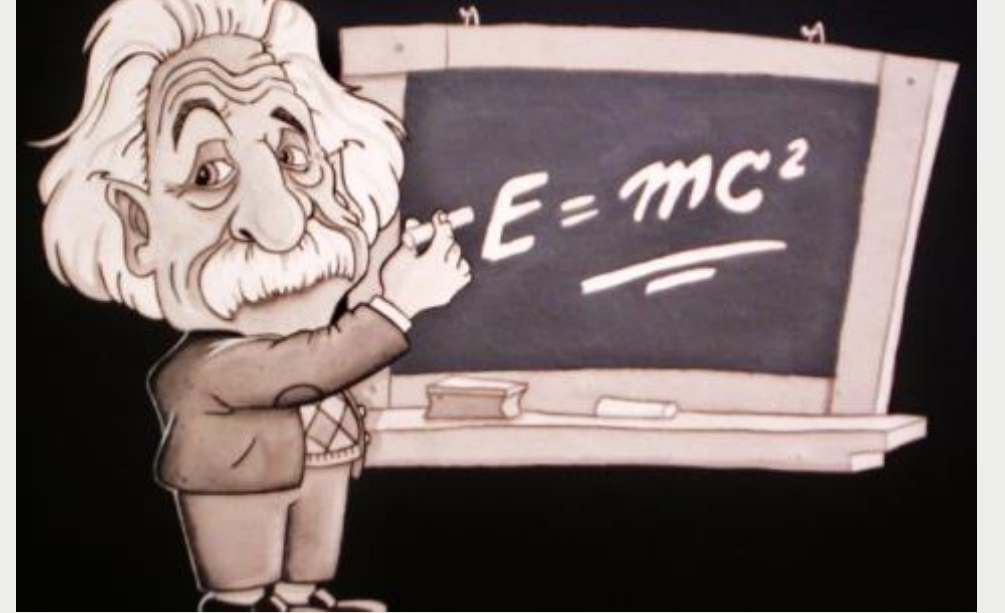
<u>Tipik Analitik uygulamalar</u>	DSC	TGA	RC
Erime Noktası, Erime aralığı, kaynama noktası	■	■	
Özgül Isı Kapasitesi	■		■
Reaksiyon <u>Entalpisi</u>	■		■
Reaksiyonların <u>onset</u> (başlangıç) sıcaklığı	■	■	■
<u>Bozunma</u> reaksiyon kinetiği	■	■	
Reaksiyon hızı	■		■

Sorularınız?

İnsan ve insanın güvenliği her teknolojik maceranın ilk kaygısı olmalıdır. Bunu hesaplama ve denklemlerinize daldığınızda asla unutmayınız.

*Man and man's safety must be the first worry of every technological adventure.
Never forget it when you are deep in your calculations and in your equations
Albert Einstein*

KOCAELİ SANAYİ ODASI

PROSES
EMNİYETİ SEMPOZYUMU

FUAR İÇİ 41040 İZMİT/KOCAELİ

TEL: +90 262 315 80 00

FAX: +90 262 321 90 70

WEB: www.kosano.org.tr

E-MAIL: kso@kosano.org.tr

